

الگوی شناسایی عوامل مؤثر بر تنبلی و راهبردهای بهبود آن به شیوه نظریه داده بنیاد

شهلا عسگری^۱، فرهاد شفیع پور مطلق^{۲*}

(۱) کارشناسی ارشد گروه روانشناسی و مشاوره، واحد تیران، دانشگاه آزاد اسلامی، تیران، ایران

(۲) دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد محلات، دانشگاه آزاد اسلامی، محلات، ایران

*نویسنده مسئول: shafiepour@iaumahallat.ac.ir

تاریخ پذیرش مقاله ۱۴۰۱/۰۸/۱۵

تاریخ دریافت مقاله ۱۴۰۱/۰۷/۰۱

چکیده

هدف تحقیق حاضر، شناسایی عوامل مؤثر بر تنبلی دانش آموزان دوره ابتدایی و راهبردهای بهبود آن بوده است. روش تحقیق، کیفی از نوع نظریه داده بنیاد بوده است. محیط پژوهش شامل کلیه معلمان دوره ابتدایی شهرستان نجف آباد (۱۶۰۹) استخدام دولتی و ۲۳۲ نفر استخدام مدارس غیرانتفاعی) در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بوده است. شیوه نمونه گیری تا حد اشباع نظری به تعداد ۳۳ نفر ادامه یافت. برای غنی سازی داده ها نیز از مقالات علمی منتشر شده در رابطه با تنبلی دانش آموزان استفاده بعمل آمد. ابزار تحقیق شامل مصاحبه عمیق و غیرساختاریافته بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده از روش کد گذاری باز، کد گذاری محوری و کد گذاری انتخابی استفاده گردید. برای تأمین روایی تلاش شد که نمونه مناسبی برای تحقیق انتخاب شود که بیشترین و بهترین احاطه را بر موضوع پژوهش داشته باشند. نیز اعتبار مصاحبه از طریق واری و همسوسازی مورد بررسی قرار گرفت. بطور کلی نتایج تحقیق نشان داد، شرایط علی تنبلی دانش آموزان مشتمل بر ۸ کد گزینشی ۱. ناامیدی، ۲. سهل انگاری، ۳. خودپنداره منفی؛ ۴. نداشتن انگیزه؛ ۵. نداشتن اعتماد به نفس (بی اعتمادی به خود، از دست دادن خودباوری)؛ ۶. نداشتن دلبستگی تحصیلی؛ ۷. نداشتن تلاش تحصیلی؛ ۸. ناخشنودی تحصیلی بوده است. شرایط زمینه ای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۳ کد گزینشی ۱. کشف هوش دانش آموز؛ ۲. تبلور سازی هوش دانش آموز و ۳. ابراز وجود دانش آموز بوده است. شرایط راهبردی بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۲ کد گزینشی ۱. راهبردهای فراشناختی؛ ۲. راهبردهای شناختی بوده است. شرایط مداخله ای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۲ کد گزینشی ۱. تأثیر اطرافیان؛ ۲. آفت تحصیلی بوده است. پیامدهای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۳ کد گزینشی ۱. تلاش و کوشش؛ ۲. امید به آینده و ۳. دلبستگی تحصیلی بوده است.

کلید واژگان: تنبلی، سهل انگاری، ناامیدی، ناخشنودی تحصیلی.

مقدمه

و کم تلاش نیستند، و بی تردید عدم تلاش جدی آنها با عواملی در رابطه است که باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد تا تلاش آنها برای یادگیری جدی تر صورت پذیرد و از کم کاری و تنبلی دوری کنند (تابرونی، لستاری و اس ام^۲، ۲۰۲۲).

تعریف تنبلی به عنوان یک اصطلاح منفی که به افرادی اشاره دارد که تلاشی مطابق با توانایی ها و/یا پیش نیازهای خود و/یا دشواری کار مورد نظر نشان نمی دهند.

معلمان همواره از تنبلی دانش آموزان رنج می برند زیرا علی رغم تلاشی که در راستای تدریس دانش آموزان می کنند، در بسیاری موارد شاهد عدم تلاش جدی دانش آموزان خود هستند و این موجب می شود که نه تنها یادگیری برای آنها صورت نپذیرد، بلکه بیشتر دچار آفت تحصیلی شوند. این درحالی است که معلمان نقش مهمی در برطرف سازی تنبلی دانش آموزان ایفا می کنند (بیسیک^۱، ۲۰۲۲). باید دانست که دانش آموزان ذاتاً تنبل

². Tabroni, Lestari & SM

¹. Bisik

روانشناسی عامیانه ژروم برونر برای تأکید بر این که چگونه مفهوم تنبلی به عنوان روایتی برای بازگرداندن معنایی عمل می کند، زمانی که مردم آنطور که از آنها انتظار می رود عمل نمی کنند، استفاده می شود. علاوه بر این، دو دیدگاه در مورد توصیف دیگران به عنوان تنبل ارائه شده است. اول، رویکرد اکتشافی و تعصبات (کاهنمان، و تیورسکی^۱، ۲۰۰۲) و دوم نظریه بازنمایی اجتماعی (موسوکویکی^۲، ۱۹۸۱). روش های رایج درک و به کارگیری مفهوم تنبلی این است که انگیزه واقعی، توانایی ها و شایستگی های فرد بدرستی ارزیابی نمی شود. بنابراین، مفهوم تنبلی به راحتی می تواند به عنوان یک توضیح تقلیل گرایانه عمل کند که چرا دیگران آنطور که انتظار می رود عمل نمی کنند. بنابه مطالعه محسن زاده جهان بخشی و کشاورز افشار (۱۳۹۴) تنبلی دانش آموزان با سهل انگاری در رابطه است و سهل انگاری تحصیلی با مشکلات یادگیری و امتحانات ارتباط تنگاتنگی دارد. سهل انگاری نیز بدلیل بی توجهی و نقص توجه در دانش آموزان پدیدار می شود. مادامی که دانش آموزان با دقت به انجام تکالیف درسی خود اقدام نکنند، و سرسری تکالیف خود را انجام دهند، اشتباهات در تکالیف انجام شده نمایان می گردد که نشان گرفته از سهل انگاری آنهاست (آل^۳، ۲۰۱۴). به نقل از مهربان، (۱۳۹۷). بی توجهی و بی علافگی دانش آموزان منجر به منفعل شدن آنها در کلاس شده و لذا سبب تأخیر در یادگیری می گردد. در صورتی که بی توجهی دانش آموزان برطرف شود، با علاقه بیشتر به فعالیت های یادگیری اقدام می کنند و با شور و نشاط بیشتر درگیر یادگیری و فعالیت های آن می شوند. در چنین حالتی است که فعالیت در کلاس و مدرسه افزایش می یابد، همکاری در فرایند یادگیری دانش آموزان افزایش می یابد. مطالعات (ابوذری، ۱۳۹۷؛ شیبانی و اخوان تفتی، ۱۳۸۹) نشان داد یکی دیگر از دلایل تنبلی دانش آموزان، ضعف اعتماد به نفس آنهاست. اعتماد به نفس

ضعیف عبارت است از نگرش منفی در مورد ارزشمندی خود، ارزیابی منفی از کفایت ها و مهارت های خود، فقدان همگرایی بین خودارزیابی ها و شاخص های عینی عملکرد و احساس منفی نسبت به خود. بنابه مطالعه زارعی و فرخی نژاد (۱۳۹۷) دانش آموزانی که اعتماد به نفس ضعیفی دارند، از برقراری ارتباط با همکلاسی های خود دوری کرده و لذا از تجربیات یادگیری آنها محروم می شوند. برخی مطالعات (شفیعی سروسستانی و کشاورز، ۱۳۹۷؛ ابتکاری، ۱۳۹۶؛ بدری، فتحی آذر و واحدی، ۱۳۹۱) به این نتیجه رسیدند که تنبلی دانش آموزان با بی انگیزگی آنها در رابطه است. دیگر مطالعات (درویشی، آقایی، شیخی پور پاک، ۱۳۹۸؛ خرمایی، کمری، ۱۳۹۶) ناامیدی را عامل مهمی در تنبلی دانش آموزان، می دانند و نتایج آنها نشان داده است که یأس و ناامیدی زیان های فراوانی از قبیل احساس خودکم بینی و کاهش تلاش برای یادگیری در دانش آموزان به همراه دارد. کسی که به دلیل احساس خودکم بینی، به آینده، امید ندارد، از انگیزه لازم برای پیشرفت برخوردار نیست. بنابه مطالعات (کلی^۴، ۲۰۰۷) به نقل از درویشی، آقایی و شیخی پورپاک، (۱۳۹۶) افزایش امید در دانش آموزان موجب پیشرفت تحصیلی و بهبود تنبلی آنان می شود. بنا به مطالعه نجاتی، اسماعیلیان و امانی (۱۳۹۶) ناامیدی اثر چشمگیری در عدم تلاش و کوشش یادگیری در دانش آموزان دارد. به هر حال گرچه در رابطه با ناامیدی، سهل انکاری، بی انگیزگی دانش آموزان تحقیقات متعددی صورت پذیرفته است که هر یک موجبات کم کاری دانش آموزان می شود، اما در رابطه با عوامل مؤثر بر کم کاری و تنبلی دانش آموزان، و راهبردهای برطرف شدن آن به شیوه نظریه داده بنیاد، مطالعه ای صورت پذیرفته است. لذا مسئله اصلی تحقیق حاضر این است که عوامل مؤثر بر تنبلی دانش آموزان و راهبردهای بهبود آن کدامند و الگوی مناسب برای شناسایی عوامل مؤثر بر تنبلی چگونه است؟

1. Kahneman & Tversky

2. Moscovici

3. Al

4. keli

دهقان منشادی، باویه سلطان زاده و همتی (۱۴۰۰) در تحقیق خود با عنوان «تدوین الگوی افزایش انگیزش تحصیلی دانش آموزان مدارس ابتدایی بر اساس نظریه داده بنیاد» نشان داد، عوامل متعددی بر روی افزایش انگیزش تحصیلی تأثیر گذار است از قبیل خانواده، مدرسه، معلم، جامعه، دوستان، الگوها، وضعیت اقتصادی-سیاسی، زیست محیطی و... هرچند عوامل بیان شده موجب افزایش انگیزه تحصیلی می شوند؛ اما حضور و رشد در خانواده و مدرسه است که برای تربیت دانش آموزان روشی آگاهانه همراه با صمیمیت فراهم کرده اند می توانند گام مهمی در افزایش انگیزه تحصیلی دانش آموزان بردارند. مطالعه زارع، کهدویی و تولایی (۱۳۹۹) با عنوان «تأثیر آموزش مؤلفه‌های تئوری انتخاب سهل‌انگاری تحصیلی و رشد اخلاقی دانش آموزان»، نشان داد، آموزش تئوری انتخاب در گروه آزمایش سبب کاهش سهل‌انگاری تحصیلی و بهبود رشد اخلاقی شده است. قره آقاجی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه ای با عنوان «تبیین اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان متوسطه یک مطالعه نظریه زمینه‌ای» به بررسی این موضوع پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد نگرش ابزاری به یادگیری نقش حلقه‌ی رابط بین عوامل زمینه‌ای و فرایند را ایفا می‌کند. عوامل زمینه‌ای به واسطه‌ی نگرش ابزاری به یادگیری و همچنین عوامل ضعف در برنامه‌ریزی، ضعف در مدیریت زمان و ذهن آگاهی پایین به تأخیر در انجام تکلیف می‌انجامند. تعلل در انجام تکلیف دارای پیامدهای تحصیلی و عاطفی است. مطالعه شفیع پور مطلق و ترابی نهاد (۱۳۹۷) با عنوان «رابطه استرس تحصیلی، بی‌انگیزگی و خود پنداره منفی تحصیلی با احساس بی‌هویتی اجتماعی مبتنی بر واسطه‌گری ناامیدی تحصیلی» نشان داد بین استرس تحصیلی، بی‌انگیزگی تحصیلی و خودپنداره منفی تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد. مطالعه شفیع سروستانی و کشاورز (۱۳۹۷) با عنوان "چگونه توانستم بی‌علاقگی و بی‌توجهی (فراگیر پایه ششم) نسبت به انجام تکالیف را رفع نمایم: اقدام

پژوهشی» نشان داد، دانش آموزی که در ابتدای سال از نظر انجام تکالیف در مدرسه و خانه دچار مشکل بود و همیشه بهانه می‌آورد و در این زمینه بطور مستمر رتبه‌ی نیاز به تلاش را در دفتر تکلیف یا پوشه‌ی کار کسب می‌نمود موفق به دریافت رتبه‌ی خوب تا قبل از تعطیلات نوروز گردید و بعد از تعطیلات به کسب رتبه‌ی بسیار خوب نائل شد. نیکدل، دهقان و نوشادی (۱۳۹۶) در مطالعه ای با عنوان «نقش واسطه‌ای استدلال اخلاقی در رابطه خود پنداره و فراشناخت اخلاقی با رفتار اخلاقی دانش آموزان دبیرستانی» نشان داد، خود پنداره رابطه مثبت و معنا درای با رفتار و استدلال اخلاقی دارد و در واقع خود پنداره می‌تواند استدلال اخلاقی را به صورت مستقیم پیش بینی کند. پژوهش خرمایی و کمری (۱۳۹۶) با عنوان «امید توانایی شخص برای هدف گذاری» نشان داد، تجسم مسیرهای لازم برای رسیدن به هدف‌ها و داشتن انگیزه لازم در جهت رسیدن به آن هدف هاست. پژوهش پور نقاش تهرانی، فدوی اردکانی و نصری تاج آبادی (۱۳۹۶) با عنوان «پیش بینی عملکرد تحصیلی بر حسب خود پنداره است، عزت نفس و خود کتتری در دانش آموزان ابتدایی» نشان داد، بین خود پنداره تحصیلی همبستگی معناداری وجود دارد. بدین صورت که هرچه خود پنداره‌ی تحصیلی بالاتری را به همراه خواهد داشت. نتایج شقاقی و انصاری شهیدی (۱۳۹۶) با عنوان «پیش بینی امید به زندگی بر اساس پیشرفت تحصیلی و سازگاری» نشان داد امید به زندگی با پیشرفت تحصیلی و سازگاری در رابطه است. پژوهش کیم و سئو^۱ (۲۰۱۵) نشان داد که سهل‌انگاری با عملکرد تحصیلی ارتباط ارتباط معناداری دارد.

روش شناسی

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش، کیفی-نظریه داده بنیاد بوده است. نظریه داده بنیاد روش تحقیق کیفی از نوع استقرایی است (دانکن، ۲۰۰۶). محیط

^۱ . Kim & Seo

تحقیق، شامل کلیه معلمان دوره ابتدایی شهرستان نجف آباد به تعداد ۱۸۳۲ (۱۶۰۹ نفر مدرسه دولتی و ۲۳۲ نفر از مدرسه غیر انتفاعی) نفر بوده است. شیوه نمونه گیری به روش نظری تا حد اشباع داده ها بوده است که با تعداد ۳۳ نفر انتخاب نمونه ادامه یافت. ملاک انتخاب نمونه مشتمل بر ۱. سابقه خدمت بالای ۲۰ سال، ۲. وضعیت رسمی-قطعی بودن ۳. علاقه مند بودن به شرکت در تحقیق برای انجام مصاحبه بوده است.

برای کفایت داده ها نیز مقالات علمی مورد مطالعه قرار گرفت. ۵۷/۵۷٪ از شرکت کنندگان زن و ۴۳/۴۳٪ از آنها مرد بودند. ۶۹/۶۹٪ از شرکت کنندگان در رشته های علوم انسانی و ۳۰/۳۱٪ از آنها در سایر رشته ها بودند. ۶۰/۶۱٪ از شرکت کنندگان دارای مدرک تحصیلی تا کارشناسی و ۳۹/۳۹٪ از آنها در دارای مدرک تحصیلی بالاتر از کارشناسی بودند. ۲۴/۲۴٪ از شرکت کنندگان سابقه خدمت ۱-۱۰ سال، ۵۲/۵۲٪ از شرکت کنندگان دارای سابقه خدمت ۲۰-۱۱ سال و ۲۴/۲۴٪ از آنها دارای سابقه خدمت بالاتر از ۲۰ سال داشتند. ۲۴/۲۴٪ از شرکت کنندگان دارای سابقه خدمت ۱-۱۰ سال، ۵۲/۵۲٪ از شرکت کنندگان دارای سابقه خدمت ۲۰-۱۱ سال و ۲۴/۲۴٪ از آنها دارای سابقه خدمت بالاتر از ۲۰ سال داشتند. ابزار تحقیق شامل مصاحبه عمیق و غیرساختار یافته بوده است. مصاحبه با سؤال زیر شروع شد و مابقی سؤالات تحت تأثیر پاسخ به سؤال اول طرح گردید و مصاحبه ادامه یافت.

همکار گرامی؛ به نظر شما عوامل مؤثر تنبلی دانش آموزان چیست؟

برای تأمین روایی تلاش شد که نمونه مناسبی برای تحقیق انتخاب شود که بیشترین و بهترین احاطه را بر موضوع پژوهش داشته باشند. نیز اعتبار مصاحبه از طریق وارسی اعضا و همسوسازی مورد بررسی قرار گرفت. روش انجام همسوسازی تحلیل گر در این تحقیق به این صورت بوده که مصاحبه ها در اختیار سه نفر تحلیل گر قرار گرفت. با مقایسه ی کدهای تأیید شده

توسط سه نفر، باقی ماندند و مابقی حذف شدند. تحلیل داده ها، بر اساس نظام کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی صورت گرفت. بدین روش، مفاهیم بدست داده شده بر اساس مشابهت ها برگرفته از مصاحبه ها و البته مقالات مطالعه شده مورد طبقه بندی قرار گرفتند که به این کار مقوله پردازی گفته می شود. وقتی که مفاهیم با یکدیگر مقایسه شده و به نظر برسند که به پدیده های مشابه مربوط اند، مقوله ها کشف می شوند. بدین ترتیب مفاهیم در نظمی بالاتر دسته بندی می شوند. مقوله، مفهومی است که از سایر مفاهیم انتزاعی تر است؛ یعنی عنوانی که به مقوله ها اختصاص داده می شود، انتزاعی تر از مفاهیمی است که مجموعاً آن مقوله را تشکیل می دهند. بدین ترتیب در این تحقیق مقوله های بر اساس همپوشی داشتن و وجه تشابه به در نظریه پردازی داده بنیاد با روش استراوس و کوربین مقوله های فرعی تحت سلسله روابطی به مقوله اصلی محوری مرتبط شده و روابط میان آن ها با مقوله اصلی تحت الگو و مدلی مشخص شد. شرایط علی تنبلی دانش آموزان مشتمل بر ۸ کد گزینشی ۱. ناامیدی ۲. سهل انگاری ۳. خودپنداره منفی؛ ۴. نداشتن انگیزه؛ ۵. نداشتن اعتماد به نفس (بی اعتمادی به خود، از دست دادن خودباوری)؛ ۶. نداشتن دلبستگی تحصیلی؛ ۷. نداشتن تلاش تحصیلی؛ ۸. ناخشنودی تحصیلی بوده است. شرایط زمینه ای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۳ کد گزینشی ۱. کشف هوش دانش آموز؛ ۲. تبلور سازی هوش دانش آموز و ۳. ابراز وجود دانش آموز بوده است. شرایط راهبردی بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۲ کد گزینشی ۱. راهبردهای فراشناختی؛ ۲. راهبردهای شناختی بوده است. شرایط مداخله ای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۲ کد گزینشی ۱. تأثیر اطرافیان؛ ۲. آفت تحصیلی بوده است. پیامدهای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۳ کد گزینشی ۱. تلاش و کوشش؛ ۲. امید به آینده؛ و ۳. دلبستگی تحصیلی بوده است.

در این تحقیق در دو بخش اطلاعات جمع آوری شد:
 ۱. با مراجعه به پایگاههای معتبر علمی داخلی (ایرانداک، مگ ایران، نورمگز، اس آی دی...) و پایگاههای معتبر خارجی (الزویر، اشپرینگر، امرالد، گوگل اسکولار و...) اطلاعات مورد نظر جمع آوری شد و ۲. با انجام مصاحبه با شرکت کنندگان در تحقیق، اطلاعات مورد نظر در رابطه با عوامل مؤثر بر تنبلی دانش آموزان و راهبردهای بهبود آن جمع آوری شد. در راستای انجام مصاحبه، رازداری و

اصل محرمانگی در خصوص پاسخهایی که مصاحبه شوندگان ارائه کردند، برای آنها اطمینان بخشی شد

یافته ها

سؤال اول تحقیق

شرایط علی تنبلی دانش آموزان دوره ابتدایی کدامند؟

جدول ۱. کدهای محوری و مؤلفه‌های شرایط علی تنبلی دانش آموزان

کدهای محوری	کدهای باز	مؤلفه‌های شرایط علی	تنبلی دانش آموزان
دلسرد شدن	وجود تکانش های عصبی، توجیه نبودن، ناامیدی، احساس عدم تسلط بر یادگیری		
نآمیدی معلم	برخورد نابجای گفتار ناامید کننده معلم، تحقیر و سرزنش شدن، تکالیف سخت و دشوار		
القاء های منفی	القاءهای منفی اطرافیان، ناامیدی به ارزش یادگیری،		
سهل انگاری	عدم دقت، حواس پرتی، استفاده بیش از حد از موبایل، نداشتن مدیریت زمان، نداشتن برنامه ریزی، تن پروری، مورد توجه قرار نگرفتن، بی توجهی به درس		
شرایط علی	بازی گوشی	موکول کردن انجام تکالیف به زمان دیگر، تأثیر همکلاسی های بازی گوش، بازی گوشی، بازی های رایانه ای	
خودپندار منفی	احساس حقارت، انتظار بیجای والدین، احساس بی ارزش بودن، مقایسه خود با دیگران، احساس مقصر بودن		
احساس بی کفایتی	احساس بی کفایتی، احساس ضعف در یادگیری، احساس دیر آموختن، ضعیف بودن پایه تحصیلی، احساس نداشتن استعداد یادگیری، احساس عدم شایستگی، احساس ناتوانی ذهنی		
نداشتن انگیزه	بی توجهی به استعدادهای، بی انگیزه گی، بی رغبتی، نداشتن هدف، دلسرد شدن به یادگیری، دلسردی به معلم		
لذت بخش نبودن یادگیری	عدم درک لذت یادگیری، عدم دریافت محرک های خوشایند، یادگیری مبتنی بر محفوظات، عدم تشویق، نبود هیجان در محیط یادگیری		
نداشتن اعتماد به نفس	بی اعتمادی به خود از دست دادن خودباوری	به خود متکی نبودن، عدم اعتماد به نفس، احساس نداشتن استعداد، در پی مقصر گشتن از دست دادن خودباوری احساس عدم اطمینان به خود در یادگیری، خجالتی بودن، احساس نداشتن هوش کافی، احساس بی هویتی، عدم آمادگی ذهنی برای درک مطالب یادگیری جدید، احساس نداشتن استعداد	
نداشتن دلبستگی تحصیلی	جذاب نبودن فضای یادگیری	خشک بودن فضای یادگیری کلاس، یک سویه بودن تدریس، عدم وجود گفتمان در کلاس، نامشخص بودن برنامه درسی در ابتدای درس، عدم به وجد در آمدن دانش آموز حین تدریس معلم، خوشرو نبودن معلم، بی علائقی به معلم، عدم جذابیت شیوه تدریس معلم، جذاب نبودن محیط یادگیری، جذاب نبودن نحوه تدریس معلم، جذاب نبودن محتوای یادگیری	
نداشتن اعتماد به یادگیری	دلشین نبودن فضای یادگیری	دلشین نبودن فضای یادگیری، دلشین نبودن رفتار معلم، دلشین نبودن گفتار معلم، بی حوصلگی، فرار از یادگیری	
عدم درگیری به یادگیری	عدم درگیر کردن ذهنی دانش آموز توسط معلم	عدم سازماندهی دانش آموزان در کلاس، متوجه نشدن مطلب درسی، نداشتن فرصت ابراز وجود حین تدریس معلم، نبود یک تدریس منضبط، عدم ارتباط مستمر با مشاور مدرسه، عدم داشتن پشتیبان در یادگیری، عدم احساس وظیفه، عدم درگیری در یادگیری	
بی اعتمادی به معلم	عدم باور به گفتار معلم، عدم ارتباط مداوم با معلم، احساس مفید نبودن مطالب یادگیری،		

بی تفاوتی معلم	عدم تأثیرگذاری عاطفی معلم، عدم تأثیرگذاری شناختی معلم، بی انگیزگی معلم در کلاس، تأثیر گذار نبودن معلم، بی تفاوت بودن معلم نسبت به نقاط ضعف یادگیری دانش آموز، عدم مداخله معلم در نحوه یادگیری دانش آموز، وجود بی نظمی در کلاس درس، وجود ابهام بدلیل شفاف نبودن اهداف درس، بی تفاوتی بودن معلم، عدم پاسخگویی از سوی معلم، عدم برقراری رابطه از سوی معلم با دانش آموزان،
بی توجهی به نیازها	بی توجهی به نیازهای عاطفی دانش آموز، کاربرد نبودن مطالب مورد یادگیری، احساس بی رابطه بودن مطالب یادگیری با آینده شغلی، احساس عدم نیاز به یادگیری، مهارت محور نبودن یادگیری،
نداشتن تلاش	بی تفاوتی به یادگیری
تحصیلی	بی اراده بودن
احساس درماندگی	احساس درماندگی در یادگیری، نامتناسب بودن محتوای درس،
نگرانی به محیط یادگیری	نگرانی به محیط یادگیری، ترس از مقایسه شدن با دیگران، عدم وجود رقابت مثبت، عدم وجود نشاط یادگیری، نارضایتی از یادگیری، عدم وجود فضای مناسب برای شکوفایی استعدادها، متنوع نبودن فضای یادگیری، احساس بهدر دادن وقت، نداشتن نشاط یادگیری
دلزدگی از درس	ذهنیت منفی به معلم، ارزشیابی نمره گرا، مشکل یادگیری، نداشتن مهارت یادگیری، ذهنیت منفی به درس خواندن، بی اعتمادی به آینده تحصیلی، دلزدگی از درس، عدم تسلط معلم در تدریس، حجم تکالیف درسی، عدم پاسخگویی مؤثر به سؤالات، نابسامانی برنامه درسی، دشواری درک مطالب درسی
بی مهری از سوی معلم	بی مهری از سوی معلم، انتظارات نابجای معلم، بی اعتمادی به معلم، بد اخلاقی معلم، همواره مورد توبیخ شدن، نارضایتی از معلم، مورد مقایسه قرار گرفتن از سوی معلم با سایر همکلاسی ها، برخورد نامتناسب معلم، احساس رفتار مغرضانه معلم، موضع گیری معلم در رابطه با سؤالات دانش آموز، انتقادهای بیجای معلم، بوجود آمدن دلخوری از رفتار معلم، بی تدبیری معلم، سخت گیری معلم، وجود تناقض در رفتار معلم، تسهیل گر نبودن معلم برای درک بهتر مطالب درس
احساس بی عدالتی آموزشی	احساس عدم اجرای مقررات کلاس بطور یکسان برای همه، نارضایتی از مدرسه،

یادگیری، بی اعتمادی به معلم، بی تفاوتی معلم، بی توجهی به نیازها؛ ۷. نداشتن تلاش تحصیلی (احساس درماندگی، بی تفاوتی به یادگیری، بی اراده بودن)؛ ۸. ناخشنودی تحصیلی (نگرانی به محیط یادگیری، دلزدگی از درس، بی مهری از سوی معلم، احساس بی عدالتی آموزشی) بوده است.

سؤال دوم تحقیق

شرایط زمینه‌ای بهبود تنبلی دانش آموزان دوره ابتدایی کدامند؟

براساس جدول ۱، شرایط علی تنبلی دانش آموزان مشتمل بر ۸ کُد گزینشی ۱. ناامیدی (دلسرد شدن، برخورد نابجای معلم، القاء های منفی)؛ ۲. سهل انگاری (بازی گوشی، بازی گوشی)؛ ۳. خودپنداره منفی (احساس حقارت، احساس بی کفایتی)؛ ۴. نداشتن انگیزه (بی علاقه گی، لذت بخش نبودن یادگیری)؛ ۵. نداشتن اعتماد به نفس (بی اعتمادی به خود، از دست دادن خودباوری)؛ ۶. نداشتن دلبستگی تحصیلی (جذاب نبودن فضای یادگیری، دلنشین نبودن فضای یادگیری، عدم درگیری در

جدول ۲. کُد گذاری باز و مؤلفه‌های شرایط زمینه‌ای بهبود تنبلی دانش آموزان

کدهای باز	کدهای محوری
شناسایی هوش موسیقایی دانش آموز، شناسایی هوش ریاضی دانش آموز، شناسایی استعداد فضایی دانش آموز، شناسایی هوش کلامی-بیانی دانش آموز، شناسایی هوش جسمی-حرکتی دانش آموز، شناسایی هوش بین فردی دانش آموز، شناسایی هوش درون فردی دانش آموز، شناسایی هوش طبیعت گرای دانش آموز، بهبود سازگاری دانش آموز با طبیعت، بهبود سازگاری دانش آموز با محیط یادگیری، تدریس براساس رده بندی و طبقه بندی کردن، بهبود مهارت در برقراری ارتباط کلامی، بهبود مهارت در ارتباط غیرکلامی، ایجاد روابط مثبت با دیگران، تشخیص آسان الگوها و نت‌های موسیقی،	کشف استعدادها کشف هوش تدریس دانش آموز شرایط

الگوی شناسایی عوامل مؤثر بر تنبلی و راهبردهای بهبود آن به شیوه نظریه داده بنیاد / عسگری و شفیق پور مطلق

توانایی به خاطر سپردن آهنگ‌ها و ملودی‌ها، درک عمیق از ساختار، ریتم و نت‌های موسیقی، لذت بردن از ساختن چیزها با دست، مهارت در ورزش، به خاطر سپردن چیزها از طریق انجام دادن آنها، مهارت زیاد در حل مسئله، لذت بردن از تفکر درباره ایده‌های انتزاعی، مهارت در انجام محاسبات پیچیده، مهارت در به یاد آوردن اطلاعات نوشته یا گفته شده، توانایی در توضیح دادن مسائل، مهارت در تفسیر عکس، گراف و نمودار، لذت بردن از رسم، نقاشی و هنرهای تجسمی	تدریس برای بکارگیری هوش	زمینه ای
شکوفاسازی مهارت‌های شناختی، شکوفاسازی مهارت‌های عاطفی، شکوفاسازی مهارت‌های روانی-حرکتی	پرورش استعدادها بالقوه	تبلور سازی استعداد
درگیر کردن دربرنامه های درسی، درگیر کردن با معلم، درگیر کردن در فضای یادگیری	درگیر کردن دانش آموزان	دانش آموز
ایجاد فرصت های یادگیری در کلاس، ایجاد فرصت های یادگیری در مدرسه، ایجاد فرصت های یادگیری در خارج از مدرسه،	ایجاد فرصت یادگیری	ابراز وجود
برگزاری کلاس های جبرانی، برگزاری کلاس تکمیلی، برگزاری کلاس های فوق برنامه،	جبران نقاط ضعف یادگیری	دانش آموز

آموزان) و ۳. ابزار وجود دانش آموز(ایجاد فرصت یادگیری و جبران نقاط ضعف یادگیری) بوده است.

سؤال سوم تحقیق

شرایط راهبردی بهبود تنبلی دانش آموزان دوره ابتدایی کدامند؟

بر اساس جدول ۲، شرایط زمینه ای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۳ گد گزینشی ۱. کشف هوش دانش آموز(کشف استعدادها حین تدریس، تدریس برای بکارگیری هوش)؛ ۲. تبلور سازی هوش دانش آموز(پرورش استعدادهای بالقوه، و درگیر کردن دانش

جدول ۳. گد گذاری باز و مؤلفه‌های شرایط راهبردی بهبود تنبلی دانش آموزان

گدهای محوری	گدهای باز	شرایط راهبردی
راهبردهای آموزش مهارت‌های فراشناختی	یادگیری خود راهبر مبتنی بر طرح مسئله، یادگیری خودراهبر مبتنی بر جستجوی راه حل ها، یادگیری خودراهبر مبتنی بر حل مسئله، یادگیری خودراهبر مبتنی بر مطالعه محتوای درس، آشناسازی با مهارت‌های یادگیری	راهبردهای فراشناختی
آموزش خودتنظیمی	آموزش مدیریت زمان، آموزش اولویت بندی موضوعات مورد یادگیری، آموزش شیوه های یادگیری، آموزش نحوه ریزی آموزش و درسی، آشناسازی با نحوه نظارت رفتار یادگیری، آشناسازی با نحوه نظارت بر تحقق اهداف یادگیری	راهبردی
یادگیری مبتنی بر نقشه مفهومی	بهره گیری از نقشه مفهومی عنکبوتی، بهره گیری از نقشه مفهومی شبکه ای، بهره گیری از نقشه مفهومی سلسله مراتبی	راهبردهای شناختی
تدریس مبتنی بر یادگیری معنادار	یادگیری مبتنی بر تجربیات گذشته دانش آموز، تدریس مبتنی بر ساخت شناختی دانش آموز، جستجوی حلقه های مفقوده یادگیری، برقراری رابطه بین مطالب جدید و مطالب آموخته شده قبلی	

سؤال چهارم تحقیق

شرایط مداخله‌ای بهبود تنبلی دانش آموزان دوره ابتدایی کدامند؟

بر اساس جدول ۳، شرایط راهبردی بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۲ گد گزینشی ۱. راهبردهای فراشناختی (آموزش مهارت‌های یادگیری خودراهبر، آموزش خودتنظیمی)؛ ۲. راهبردهای شناختی(یادگیری مبتنی بر نقشه مفهومی، و تدریس مبتنی بر یادگیری معنادار) بوده است.

جدول ۴. گذراری باز و مؤلفه‌های شرایط مداخله ای بهبود تنبلی دانش آموزان

شرایط مداخله ای	تأثیر	تأثیر دیگران	کدهای محوری	کدهای باز
مداخله ای	اطرافیان	تردید در یادگیری	شک در تسلط یادگیری، شک در توانایی ها، شک در موفقیت تحصیلی، شک در درک و فهم مطالب درسی	کدهای باز
	أفت تحصیلی	ضعیف بودن نمره	پایین بودن نمره امتحانی، مقایسه نمرات با همکلاسی ها از سوی دانش آموز، مقایسه نمرات با همکلاسی ها از سوی معلم،	
		ضعیف بودن یادگیری	درک و فهم ضعیف مطالب درس، ضعف تحلیل مطالب، ضعف بکارگیری مطالب، ضعف ارزیابی مطالب	

بر اساس جدول ۴، شرایط مداخله ای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۲ کُد گزینشی ۱. تأثیر اطرافیان(تأثیر دیگران، تردید در یادگیری)؛ ۲. أفت تحصیلی(ضعیف بودن نمره، ضعیف بودن یادگیری) بوده است.

سؤال پنجم

پیامدهای بهبود تنبلی دانش آموزان دوره ابتدایی کدامند؟

جدول ۵. گذراری باز و مؤلفه‌های پیامدهای بهبود تنبلی دانش آموزان

پیامدهای بهبود تنبلی	دلبستگی تحصیلی	دلبستگی به معلم	دلبستگی به مدرسه	کدهای محوری	کدهای باز
امید به آینده	نشاط تحصیلی	نشاط یادگیری در کلاس، نشاط یادگیری در مدرسه، نشاط یادگیری در خارج از مدرسه	مثبت در پایان یادگیری	تسلط بر درک و فهم محتوای درس، تسلط بر استفاده از ابزارهای یادگیری، تسلط بر استفاده شيوه های یادگیری، تسلط بر استفاده از فرصت های یادگیری	
پیشرفت تحصیلی	پیشرفت تحصیلی	نمره قبولی در ارزشیابی های مستمر، نمره قبولی در ارزشیابی پایانی		خودپنداره مثبت حین ورود به یادگیری، خودپنداره مثبت حین یادگیری، خودپنداره مثبت در پایان یادگیری	
دلبستگی	دلبستگی	دلبستگی نسبت به اطلاعات معلم، دلبستگی نسبت به نگرش معلم، دلبستگی به شخصیت فردی معلم، دلبستگی به توانایی های معلم، دلبستگی به درس معلم		تسلط بر درک و فهم محتوای درس، تسلط بر استفاده از ابزارهای یادگیری، تسلط بر استفاده شيوه های یادگیری، تسلط بر استفاده از فرصت های یادگیری	
دلبستگی	دلبستگی به مدرسه	دلبستگی به حضور در مدرسه، دلبستگی به فعالیت های در مدرسه، دلبستگی به فضای یادگیری مدرسه		مثبت در پایان یادگیری	
	دلبستگی به برنامه درسی	دلبستگی به فعالیت های یادگیری، دلبستگی به اهداف یادگیری، دلبستگی به شیوه های یادگیری			

دلبستگی به مدرسه و دلبستگی به برنامه درسی) بوده است.

بر اساس جدول ۵، پیامدهای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۳ کُد گزینشی ۱. تلاش و کوشش(یادگیری در حد تسلط، خودپنداره مثبت)؛ ۲. امید به آینده(نشاط تحصیلی، پیشرفت تحصیلی)؛ دلبستگی تحصیلی(دلبستگی به معلم،

سؤال ششم

الگوی مناسب برای شناسایی عوامل موثر بر تنبلی چگونه است؟



شکل ۱. مدل پارادایمی عوامل مؤثر تنبلی دانش آموزان با رویکرد نظریه داده بنیاد

بحث و نتیجه گیری

معلمان همواره از کم کاری و تنبلی دانش آموزان در فرایندهای یادگیری رنج می برند و در جستجوی شرایطی هستند که می تواند موجب بهبود و برطرف سازی تنبلی آنها شود. لذا در این تحقیق عوامل مؤثر بر کم کاری و تنبلی دانش آموزان و راهبردهای بهبود آن مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت.

بر اساس پاسخگویی به سؤال اول تحقیق، یافته نشان داد، یکی از شرایط علی تنبلی دانش آموزان، ناآمیدی آنهاست. یافته های تحقیق با مطالعات (شقایق، انصاری شهیدی، ۱۳۹۶؛ خرمایی، کمری، ۱۳۹۶)؛ همسویی داشته است. این مطالعات نشان داد یکی از دلایل تنبلی دانش

آموزان، ناآمیدی تحصیلی آنهاست. براساس نظریه امید (اسنایدر) که یکی از روان شناسان مثبت گرا بوده است، اعتقاد دارد کسانی که امیدوارانه فکر می کنند به موفقیت های بیشتری می رسند و هم از نظر جسمی و هم از نظر روحی از افراد ناامید سالم تر هستند. طبق نظریه امید، تفکر امیدوارانه از ترکیب سه چیز حاصل می شود: ۱. اهداف: مواجهه با زندگی به شکل هدف گرا ۲. مسیرها: پیدا کردن مسیرهای گوناگون برای رسیدن به اهداف ۳. عاملیت: باور شخص به توانایی خود در ایجاد تغییر و محقق کردن اهداف خود. اسنایدر می گوید افرادی که تفکر امیدوارانه دارند؛ آنها بی هستند که قادرند اهداف مشخصی تعیین کنند، چند راه شدنی برای رسیدن به این

هدف‌ها پیدا کنند و حتی اگر به مشکل برخوردند، باز هم به مسیر ادامه داده و ثبات قدم داشته باشند. بر اساس یافته‌ها، یکی از شرایط علی‌تنبلی دانش‌آموزان، سهل‌انگاری آنهاست. یافته‌های تحقیق با مطالعات (هن و گورشیت، ۲۰۱۸؛ کیم و سنو، ۲۰۱۵؛ قره‌آقاجی و همکاران، ۱۳۹۸) همسویی داشته است. این مطالعات نشان داد، یکی از دلایل تنبلی دانش‌آموزان، سهل‌انگاری آنهاست. بر اساس نظریه بهبود بینش دانش‌آموزان (پاتون، ۱۹۹۱) برای بهبود سهل‌انگاری دانش‌آموزان باید همواره بینش آنها را نسبت به اهداف پیش‌رو بهبود بخشید. سهل‌انگاری دانش‌آموزان با ضعیف بودن آگاهی آنها در رابطه است و مادامی می‌توان به برطرف‌سازی سهل‌انگاری آنها اقدام کرد که سطح آگاهی آنها را نسبت به اهداف یادگیری افزایش داد. در چنین حالتی است که بیش از پیش در راستای اهداف یادگیری گام بر می‌دارند. بر اساس یافته‌ها، یکی از شرایط علی‌تنبلی دانش‌آموزان، نداشتن اعتماد به نفس است. یافته‌های تحقیق با مطالعات (پاندورا، ۲۰۱۷؛ محمدی، ۱۴۰۰؛ رضایی راد، و ساداتی مطلق، ۱۳۹۶) همسو است. این مطالعات نشان داد، یکی از دلایل تنبلی دانش‌آموزان، نداشتن اعتماد به نفس آنهاست. بر طبق نظر راجرز، عزت‌نفس در اثر نیاز به توجه مثبت دیگران به وجود می‌آید. نیاز به توجه مثبت دیگران، شامل بازخوردها، طرز برخورد گرم و محبت‌آمیز، صمیمیت، پذیرش و مهربانی از طرف محیط به خصوص اولیاء دانش‌آموزان است.

بر اساس پاسخگویی به سؤال اول تحقیق، یافته‌ها نشان داد یکی از شرایط علی‌تنبلی دانش‌آموزان، نداشتن انگیزه است. یافته‌های تحقیق با مطالعات (دهقانی منشادی، باویه سلطان زاده، و همتی، ۱۴۰۰؛ شفیق پور مطلق و ترابی نهاد، ۱۳۹۷) همسویی داشته است. یافته‌های مبین آن است که دانش‌آموزان واجد احساسات مثبت درباره خویش، فراگیران با انگیزه‌ای هستند که در کلاس مشارکت فعالی بروز می‌دهند. بر این اساس، دانش‌آموزانی که از انگیزه لازم برخوردارند، همواره برای تحقق

اهداف یادگیری فعالیت دارند و در مقابل آن دسته که از انگیزه یادگیری برخوردار نیستند، فعالیت برای تحقق اهداف یادگیری ندارند. بر اساس یافته‌ها، یکی از شرایط علی‌تنبلی دانش‌آموزان، نداشتن تلاش تحصیلی است. یافته‌های تحقیق با مطالعات (سروستانی و کشاورز، ۱۳۹۷؛ چیلک و خاکپور، ۱۴۰۰؛ گومارا و آرسینو، ۲۰۰۲) همسویی داشته است. این مطالعات نشان داد، یکی از دلایل تنبلی دانش‌آموزان، نداشتن تلاش تحصیلی آنهاست. بر اساس نظریه (کیم و سورندران، ۲۰۲۰) تلاش تحصیلی، کنش یادگیری است که مادامی از سوی دانش‌آموزان صورت می‌پذیرد که احساس خوشایندی نسبت به موقعیت یادگیری و برنامه درسی داشته باشند. مادامی که مدیریت برنامه درسی، ضعیف باشد، نمی‌تواند دانش‌آموزان به سعی و تلاش بیشتر وادار کند و از اینروست که احساس می‌شود که آنها از حدی تنبلی برخوردارند و این در حالی است که در صورت واقع‌چنین نیست و بطور ذاتی دانش‌آموزان تنبل نبوده و علاقه‌مند به تلاش هستند. یکی از شرایط علی‌تنبلی دانش‌آموزان، ناخشنودی تحصیلی بوده است. یافته‌های تحقیق با مطالعه (نجاتی فر، زیارتی، عابدی، ۱۴۰۰) همسویی داشته است. این مطالعات نشان داد، یکی از دلایل تنبلی دانش‌آموزان، ناخشنودی تحصیلی آنهاست. بر اساس مطالعه (عبدالفتاح و سلمان، ۲۰۱۷؛ کایویت، ۲۰۱۶) در طی چند دهه تحقیقات، تأخیر در خشنودی تحصیلی توجه روانشناسان تربیتی را به خود جلب کرده و از آن به عنوان یک عامل در ترویج یادگیری و پیشرفت تحصیلی یاد شده است. خشنودی تحصیلی، پیامدهای آموزشی مطلوبی از قبیل پشتکار داشتن در انجام تکالیف درسی (بیمبیتی، ۲۰۱۱) دارد. همچنین مطالعه (بیمبیتی و کارابنیک، ۲۰۱۳) موجب اشتیاق یادگیرندگان است لذا ناخشنودی دانش‌آموزان منجر به تأخیر در فعالیت‌های یادگیری از سوی آنها می‌شود. یکی از شرایط علی‌تنبلی دانش‌آموزان، نداشتن دلبستگی تحصیلی است. یافته‌های تحقیق با مطالعات (رضایی جمالویی، نور محمدی نجف‌آبادی، حسنی،

منصوری فر، ۱۳۹۸؛ اولنسر، لیپولد و گرینبرگ، ۲۰۱۰؛ مورای و مورای، ۲۰۰۴) همسویی داشته است. این مطالعات نشان داد، یکی از دلایل تنبلی دانش آموزان، نداشتن دلبستگی تحصیلی آنهاست. مادامی که دانش آموزان از دلبستگی به مدرسه، معلم و برنامه درسی داشته باشند، بیشتر درگیر فعالیت های یادگیری می شوند و این در حالی است که در صورتی که از دلبستگی برخوردار نباشند، تلاش چندانی نمی کنند و لذا نزد معلم، تنبل و بی تفاوت به درس تلقی می شوند (جانسون، کارسنوی و فلدر، ۲۰۰۱). بنابه نظریه (موس و اس تی-لارنت، ۲۰۰۱) دلبستگی دانش آموزان از طریق عملکرد آنها در فرایندهای یادگیری قابل تبیین است. دانش آموزانی که دلبستگی آنها به برنامه درسی و معلم چندان نیست، عملکرد یادگیری آنها نیز ضعیف است و همراه معلم و کلاس پیش نمی روند، حتی همیشه چندین گام از کلاس و درس عقب هستند که این امر موجب افت تحصیلی آنها می گردد. همچنین یافته نشان داد، یکی از شرایط علی تنبلی دانش آموزان، خودپنداره منفی است. یافته های تحقیق با مطالعات (پورنقاش تهرانی، فدوی اردکانی، نصری تاج آبادی، ۱۳۹۶؛ نیکدل، دهقان، نوشادی، ۱۳۹۶) همسویی داشته است. این مطالعات نشان داد، یکی از دلایل تنبلی دانش آموزان، خودپنداره منفی آنهاست. دانش آموزانی که خودپنداره مثبتی دارند، همواره برای درونی سازی یادگیری و کسب برنامه درسی قصد شده و اجرا شده تلاش می کنند. این در صورتی است که دانش آموزانی که خودپنداره منفی دارند. برای یادگیری محتوای درسی حرکتی ندارند.

بر اساس پاسخگویی به سؤال دوم تحقیق، یافته نشان داد شرایط زمینه ای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۳ گد گزینشی ۱. کشف هوش دانش آموز (کشف استعدادها حین تدریس، تدریس برای بکارگیری هوش)؛ ۲. تبلور سازی هوش دانش آموز (پرورش استعدادهای بالقوه، و درگیر کردن دانش آموزان) و ۳. ابراز وجود دانش آموز (ایجاد فرصت یادگیری و جبران نقاط ضعف

یادگیری) بوده است. نتایج تحقیق با مطالعات (دارایی، ۲۰۲۱؛ کوکولسکا-هولمی و همکاران، ۲۰۲۲) همسویی داشته است. نتایج آنها نشان داد، مادامی که معلمان در فرایند تدریس خود تلاش نمایند که هوش دانش آموزان را کشف نمایند و آنها را متناسب با هوش و استعدادهایی که دارند درگیر فعالیت های یادگیری کنند، فرصت های یادگیری بیشتری برای آنها فراهم می شود و از اینرو علاقه مندی دانش آموزان برای انجام فعالیت های یادگیری گسترش می یابد.

بر اساس پاسخگویی به سؤال سوم تحقیق، یافته نشان داد شرایط راهبردی بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۲ گد گزینشی راهبردهای فراشناختی (آموزش مهارتهای یادگیری خودراهبر، آموزش خودتنظیمی)؛ و راهبردهای شناختی (یادگیری مبتنی برنقشه مفهومی، و تدریس مبتنی بر یادگیری معنادار) بوده است. نتایج تحقیق با مطالعات (پتتریچ، ۲۰۰۴؛ پتتریچ، ۱۹۹۹) همسویی داشته است. نتایج آنها نشان داد، راهبردهای یادگیری شناختی، راهبردهای فراشناختی و راهبردهای مدیریت منابع در بهبود کم کاری دانش آموزان اثرگذار است.

بر اساس پاسخگویی به سؤال چهارم تحقیق، یافته نشان داد شرایط مداخله ای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۲ گد گزینشی تأثیر اطرافیان (تأثیر دیگران، تردید در یادگیری)؛ و افت تحصیلی (ضعیف بودن نمره، ضعیف بودن یادگیری) بوده است. نتایج تحقیق با مطالعات (رحمانی، و ساکی، ۱۳۹۶؛ پتتریچ، ۲۰۰۴؛ پتتریچ، ۱۹۹۹) همسویی داشته است. نتایج آنها نشان داد، مداخله دیگران بر وضعیت تحصیلی و فعالیت های یادگیری دانش آموزان تأثیر بسزایی دارد. این در حالی است که باید ارتباط دانش آموزان با اطرافیان توسط معلمان و والدین به گونه ای کنترل شود که اثرات منفی آنها و مداخله های بیجای آنها به منظور مایوس کردن برطرف و خنثی سازی شود. بر اساس پاسخگویی به سؤال پنجم تحقیق، یافته نشان داد، پیامدهای بهبود تنبلی دانش آموزان شامل ۳ گد گزینشی تلاش و

بدری، رحیم؛ فتحی آذر، اسکندر؛ واحدی، شهرام. (۱۳۹۱). تیپ های انگیزش یادگیری دانش آموزان دبیرستانی شهر تبریز: تحلیل مبتنی بر شخص، نوآوری های آموزشی، شماره ۴۱، ۷۰-۵۱.

پور نقاش تهرانی، سعید؛ فدوی اردکانی، الهام؛ نصری تاج آبادی، مریم. (۱۳۹۶). پیش بینی عملکرد تحصیلی برحسب خود پنداره، عزت نفس و خود کنترلی در دانش آموزان ابتدایی، رویش روانشناسی، ۶(۲): ۷۹-۱۰۲. خرمایی، فرهاد؛ کمری، سامان. (۱۳۹۶). ساخت و بررسی ویژگی های روانسنجی مقیاس امید به تحصیل. ۵(۸): ۳۷-۱۵.

درویشی، زین العابدین؛ آقایی، علی؛ شیخی پورپاک، سینا. (۱۳۹۸). بررسی و شناسایی روش های افزایش امید به آینده در دانش آموزان (مطالعه موردی پایه ششم ابتدای)، دومین همایش ملی آسیب های اجتماعی، اردبیل

دهقانی منشادی، منصور؛ باویه سلطان زاده، سحر؛ همتی، حمیده. (۱۴۰۰). تدوین الگوی افزایش انگیزش تحصیلی دانش آموزان مدارس ابتدایی بر اساس نظریه داده بنیاد» راهبردهای نوین تربیت معلمان، ۷(۱۱): ۱۶۲-۱۳۷. رحمانی، علی؛ ساکی، رضا. (۱۳۹۶). بررسی ارتباط برخی عوامل موثر بر انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع متوسطه، مطالعات مدیریت و حسابداری، ۳(۴۶): ۱۲۶-۱۳۶.

رضایی راد، مجتبی؛ ساداتی مطلق، سیده لیلا. (۱۳۹۶). «مقایسه انگیزه پیشرفت، اعتماد به نفس، احساس تعلق به مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش آموزان مدارس دولتی، نمونه دولتی، هوشمند و تیز هوشان» پژوهش در برنامه ریزی درسی، سال چهارم، دوره دوم، شماره ۲۸، (پیاپی ۵۵) صص ۷۴-۶۷.

رضایی جمالویی، حسن؛ ذحسني، جعفر؛ نور محمدی نجف آبادی، محمد؛ ذمنصوری فر، شیما. (۱۳۹۸). تاثیر سبک های دلبستگی در سرعت پردازش اطلاعات

کوشش (یادگیری در حد تسلط، خودپنداره مثبت)؛ امید به آینده (نشاط تحصیلی، پیشرفت تحصیلی)؛ و دلبستگی تحصیلی (دلبستگی به معلم، دلبستگی به مدرسه و دلبستگی به برنامه درسی) بوده است. نیکدل، دهقانی و نوشادی (۱۳۹۶)؛ در مطالعه خود نشان دادند، امروزه روانشناسان بر این باورند که خود پنداره تعیین کننده رفتار فرد می باشد. چنانچه فرد با موقعیت و محرک مواجه شوند واکنش او به مقادیر بودن یا سازگار بودن موقعیت بستگی دارد. مادامی که امید به آینده و دلبستگی دانش آموزان توسعه یابد، از تنبلی و کم کاری آنها بشدت کاسته می شود و بیش از پیش با گامهای استوارتری به منظور تحقق اهداف یادگیری و پیشرفت تحصیلی به جلو حرکت می کنند.

بر اساس یافته ها پیشنهاد می شود که به منظور بهبود تنبلی و کم کاری دانش آموزان، تلاش شود که دانش آموزان بیشتر به رسیدن به موفقیت و پیشرفت تحصیلی امیدوارتر شود. نیز با جذابیت بخشی به فعالیت های یادگیری و انعطاف پذیری تکالیف درسی (تنوع بخشی به تکالیف درسی) تلاش شود که دانش آموزان بیش از پیش درگیر فعالیت های یادگیری شوند همچنین تلاش شود با توجه به همه دانش آموزان بطور یکسان و توزیع برابر وقت جهت رسیدگی به مشکلات یادگیری آنها، انگیزه لازم برای یادگیری در آنها فراهم گردد.

منابع

ابتکاری، محمد حسین. (۱۳۹۶). «بررسی راههای افزایش امید به آینده در دانش آموزان با رویکرد اقدام پژوهی»، پژوهش در هنر و علوم انسانی، ۲(۱): ۵۲-۴۳. ابوذری، نسرين. (۱۳۹۷). راههای افزایش اعتماد به نفس و خود باوری در دانش آموزان و نقش آن در پیشرفت تحصیلی» چهارمین همایش استانی از نگاه معلم، بندرعباس

محمدی، طنین. (۱۴۰۰). نقش والدین در افزایش اعتماد به نفس به کودکان، مجله سلامت، www.drainsaina.com

مهربان، زهرا. (۱۳۹۷). «بد فهمی های دانش آموزان در علوم تجربی دوره ابتدایی و نقش آموزگاران در شناسایی و اصلاح آنها»، تعلیم و تربیت، دوره ۳۶، شماره ۱۴۱، ۱۵۲-۱۲۵.

نجاتی، وحیدی؛ اسماعیلیان، نسرین؛ امانی، امید. (۱۳۹۳). «ویدئو ژگی های روان سنجی و ساختار عاملی مقیاس ناامیدی کودکان و نوجوانان»، نشریه اندیشه و رفتار روان شناسی بالینی، زمستان، شماره ۳۴، ۷۶-۶۷.

نجاتی فر، سارا؛ زیارتی، علی آقا؛ عابدی، احمد. (۱۴۰۰). تدوین مدل رضایتمندی تحصیلی در دانش آموزان تیز هوش بر اساس عوامل مؤثر بر آن: یک مطالعه داده بنیاد، روانشناسی افراد استثنایی، سال یازدهم، شماره ۴۳، ص ۱۴۱-۱۴۷.

نیکدل، فرییز؛ دعقان، مریم؛ نوشادی، ناصر. (۱۳۹۶). نقش واسطه ای استدلال اخلاقی در رابطه خود پنداره و فراشناخت اخلاقی با رفتار اخلاقی دانش آموزان دبیرستانی، روان شناسی تربیتی، سال سیزدهم، شماره ۴۶، ص ۱۲۳-۱۴۳.

Abd-El-Fattah, S. M., & Salman, A. M. (2017). Academic delay of gratification: A construct validation with high school students. *J Psychol Clin Psychiatry*, 8(1), 00472.

Bembenutty, H. (2011). Meaningful and maladaptive homework practices: The role of self-efficacy and self-regulation. *Journal of Advanced academics*, 22(3), 448-473.

Bembenutty, H., & Karabenick, S. (2013). Self-regulation, culture, and academic delay of gratification. *Journal of Cognitive Education & Psychology*, 12(3), 323-330.

Bisik, M. (2022). The role of the teacher to overcome the lazy students at SMA Negeri 1 Atambua Indonesia. *Sociological Education*, 3(2), 1-6.

Cayubit, R. F. O., Cadacio, C. A. D., Chua, M. P. T. O., Faeldon, V. A. H., Go, W. P., & Verdan, M. K. C. (2016). Academic delay of gratification, academic achievement, and need for affiliation of selected high school students.

دانش آموزان، مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، دوره ۸ شماره ۲، ۲۷-۲۷.

زارع، فیروزه؛ کهدویی، سمیه؛ تولایی، مهدی. (۱۳۹۹). تأثیر آموزش مؤلفه های تئوری انتخاب بر سهل انگاری تحصیلی و رشد اخلاقی دانش آموزان، اولین کنفرانس روانشناسی، علوم تربیتی، علوم اجتماعی و مشاوره.

زارعی، عایشه و فرخی نژاد، پریسا (۱۳۹۷). «تأثیر مشکل کمرویی و عدم اعتماد به نفس دانش آموزان در فرآیند یاددهی و یادگیری»، یازدهمین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی، تهران.

شفیق پور مطلق، فرهاد؛ ترابی نهاد، منیره. (۱۳۹۷). رابطه استرس تحصیلی، بی انگیزگی تحصیلی و خودپنداره منفی تحصیلی با احساس بی هویتی اجتماعی مبتنی بر واسطه گری ناامیدی تحصیلی، آموزش و ارزشیابی، سال یازدهم، شماره ۴۳، ۶۵-۴۵.

شفیعی سروسستانی، مریم؛ کشاورز، حبیب. (۱۳۹۷). «چگونه توانستم بی علاقهگی و بی توجهی مهدی (فراگیر پایه ششم) نسبت به انجام تکالیف را رفع نمایم: اقدام پژوهی، آموزش پژوهی، دوره چهارم، شماره ۱۶، ۲۵-۶۲.

شیبانی، ام البنین؛ اخوان تفتی، مهناز. (۱۳۸۹). اثر بخشی آموزش امکان کنترل بر اساس رویکرد شناخت بر اعتماد به نفس دانش آموزان، دوره ۱۲، شماره ۵، ۸۴-۸۸.

شقایق، پروانه؛ انصاری شهیدی، مجتبی. (۱۳۹۶). پیشبینی امید به زندگی بر اساس پیشرفت تحصیلی و سازگاری، ششمین کنگره انجمن روانشناسی ایران، تهران. قره آقاجی، سعید، واحدی، شهرام؛ فتحی آذر، اسکندر؛ ادیب، یوسف. (۱۳۹۸). تبیین اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان متوسطه: یک مطالعه نظریه زمینه ای، پژوهش در برنامه ریزی درسی، دوره ۱۶، شماره ۶۰، ۱۹۳-۱۷۳.

محسن زاده، فرشاد؛ جهان بخشی، زهرا؛ کشاورز افشار، حسین. (۱۳۹۴). تأثیر واقعیت درمانی بر کاهش سهل انگاری تحصیلی دانش آموزان، مطالعات روانشناسی بالینی، شماره نوزدهم، سال پنجم: ۲۲۰-۲۰۳.

development of school bonding among middle school students. *The Journal of Early Adolescence*. XX(X) 1–25.

Panadero, E. (2017). A review of self-regulated learning: Six models and four directions for research. *Frontiers in psychology*, 422.

Patton, W. W. (1991). Opening Students' Eyes: Visual Learning Theory in the Socratic Classroom. *Law & Psychol. Rev.*, 15, 1.

Pintrich, P. R. (1999). The role of motivation in promoting and sustaining self-regulated learning. *International journal of educational research*, 31(6), 459-470.

Pintrich, P. R. (2004). A conceptual framework for assessing motivation and self-regulated learning in college students. *Educational psychology review*, 16(4), 385-407.

Tabroni, I., Lestari, E. S., & SM, H. H. (2022). Efforts to Increase Students' Learning Motivation in Al-Qur'an Hadith Lessons About the History of the Decline and Writing of the Qur'an with CBSA. *Jurnal Multidisiplin Madani*, 2(2), 795-804 .

Educational Measurement and Evaluation Review, 7(2), 1-14.

Daraei, S. (2021). Deep Learning for Motion Recognition (Doctoral dissertation, University of Pittsburgh.)

Johnson, M. K., Crosnoe, R., & Elder Jr, G. H. (2001). Students' attachment and academic engagement: The role of race and ethnicity. *Sociology of education*, 318-340.

Gumora, G., & Arsenio, W. F. (2002). Emotionality, emotion regulation, and school performance in middle school children. *Journal of school psychology*, 40(5), 395-413.

Hen, M., & Goroshit, M. (2018). General and life-domain procrastination in highly educated adults in Israel. *Frontiers in psychology*, 9, 1173.

Kahneman, D., & Tversky, A. (2002). Extensional versus Intuitive Reasoning," *Heuristics and Biases: The Psychology of Intuitive Judgments* .

Kim, K. R., & Seo, E. H. (2015). "The relationship between procrastination and academic performance: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 82, 26-33.

Kim, K. Y., & Surendran, K. (2002). Information security management curriculum design: A joint industry and academic effort. *Journal of Information Systems Education*, 13(3), 227.

Kukulska-Hulme, A., Bossu, C., Charitonos, K., Coughlan, T., Ferguson, R., FitzGerald, E., ... & Whitelock, D. (2022). *Innovating pedagogy 2022: exploring new forms of teaching, learning and assessment, to guide educators and policy makers*.

Madsen, T. (2018). The Conception of Laziness and the Characterisation of Others as Lazy. *Human Arenas*, 1(3), 288-304.

Moscovici, S. (1981). On social representations. *Social cognition: Perspectives on everyday understanding*, 8(12), 181-209.

Moss, E., & St-Laurent, D. (2001). Attachment at school age and academic performance. *Developmental psychology*, 37(6), 863.

Murray, C., & Murray, K. M. (2004). Child level correlates of teacher–student relationships: An examination of demographic characteristics, academic orientations, and behavioral orientations. *Psychology in the Schools*, 41(7), 751-762.

Oelsner, J, Lippold, Melissa A. & Greenberg, Mark, T. (2010). Factors influencing the



The pattern of identifying the factors affecting laziness and its improvement strategies based on foundational data theory

Shahla Asgari¹, Farhad Shafiepour Motlagh^{2*}

- 1) M.A, Department of Psychology and Counseling, Tiran Branch, Islamic Azad University, Tiran, Iran
2) Associate Prof, Department of Educational management, Mahallat Branch, Islamic Azad University, Mahallat, Iran
-

Abstract

The purpose of this research was to identify the factors affecting the laziness of elementary school students and the strategies to improve it. The research method was a qualitative type of foundational data theory. The research environment included all the elementary school teachers of Najaf Abad city (1609 employed by government and 232 employed by non-profit schools) in the academic year of 2001-2011. The sampling method was continued until theoretical saturation with the number of 33 people. To enrich the data, scientific articles published in relation to students' laziness were used. The research tool included in-depth and unstructured interviews. For data analysis, open coding, axial coding, and selective coding were used. In order to ensure validity, an effort was made to select a suitable sample for the research that has the most and best coverage of the research topic. Also, the validity of the interview was examined through member verification and alignment. In general, the results of the research showed that the causal conditions of students' laziness include 8 selective codes: 1. Hopelessness, 2. Negligence, 3. Negative self-concept; 4. lack of motivation; 5. Lack of self-confidence (lack of self-confidence, loss of self-confidence); 6. Lack of academic attachment; 7. Lack of academic effort; 8. There has been academic dissatisfaction. Background conditions for improving students' laziness include 3 selection codes 1. Discovering the student's intelligence; 2. The crystallization of the student's intelligence and 3. The student's self-expression. Strategic conditions for improving students' laziness include 2 selective codes 1. Metacognitive strategies; 2. It has been cognitive strategies. Intervention conditions to improve students' laziness include 2 selective codes 1. Influence of others; and 2. There has been a decline in education. Consequences of improving students' laziness include 3 selection codes 1. effort and diligence; 2. Hope for the future; and 3. The attachment was academic.

Key words: Laziness, carelessness, frustration, academic dissatisfaction.
